วารสารวิชาการสาธารณสุข
ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2563

Journal of Health Science
Vol. 29 No. 1, January - February 2020

นิพนธ์ต้นฉบับ *Original article*

ผลลัพธ์ในการใช้บริการทันตกรรมของประชาชนในเขตอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

วันรับ: 18 ก.พ. 2562
วันแก้ไข: 10 เม.ย. 2562
วันตอบรับ: 22 เม.ย. 2562

นภา สุวรรณนพรัตน์ ท.บ.
แผนกทันตกรรม โรงพยาบาลกงไกรลาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

บทคัดย่อ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์ในการใช้บริการทันตกรรมของประชาชนในเขตอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนกระตุ้นให้ประชาชนมารับบริการทันตกรรมตามสิทธิการรักษาพยาบาลของตนเองอย่างเหมาะสม โดยวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากโปรแกรม HosXP ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ ด้วยรหัส ICD-10 ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2558 ถึง 30 กันยายน 2561 ในปีงบประมาณ 2559 - 2561 พบว่า ในขณะที่มีประชาชนมารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลกงไกรลาศใกล้เคียงกัน แต่ประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรมทั้งในเขตและนอกเขตโรงพยาบาลกงไกรลาศเพิ่มมากขึ้นเป็น 13,861 คน 16,651 คน และ 18,892 คน ตามลำดับ โดยผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุน้อยกว่า 15 ปี มีภูมิลำเนาและเข้ารับบริการในเขตโรงพยาบาลเป็นหลัก โดยใช้สิทธิการรักษาพยาบาลเป็นสิทธิหลักประสุขภาพถ้วนหน้า นอกจากนี้พบว่ามีผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนหนึ่งไปใช้บริการทันตกรรมนอกเขตโรงพยาบาล ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่สุขเกษม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปรักรัก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเรื่อง ผู้มารับบริการส่วนใหญ่มารับบริการทันตกรรมในการตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน โดยในแต่ละปีมีประชาชนมารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปีในทุกชนิดของบริการทันตกรรม นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์อัตราการใช้บริการทันตกรรมต่อประชากร 100 คน และความถี่ของการมารับบริการทันตกรรมของประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปีในการใช้บริการทันตกรรม การตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน การประชาสัมพันธ์โดยอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายสาธารณสุขและชุมชนมีความสำคัญในการช่วยกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิทธิการรักษาพยาบาลของตนเอง รวมถึงการเข้าใช้บริการทันตกรรมและบริการสุขภาพอื่น ๆตามสิทธิการรักษาพยาบาล นอกจากจะช่วยให้ประชาชนได้รับการรักษาที่ถูกต้อง เหมาะสมแล้ว ยังช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการส่งต่ออย่างรวดเร็วอีกด้วย

คำสำคัญ: **บริการทันตกรรม, สิทธิการรักษาพยาบาล, ปัญหาสุขภาพช่องปาก**

บทนำ

ในปัจจุบันมีผู้มารับบริการที่หน่วยบริการของรัฐเพิ่มมากขึ้นทุกปีทั้งการมารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยใน รวมถึงการมารับบริการด้านทันตกรรม ปัญหาสุขภาพช่องปากมีความสำคัญต่อการเกิดโรคอื่น ๆ โดยปัญหาสุขภาพที่สำคัญและพบได้บ่อย เช่น โรคฟันผุ โรคปริทันต์[1,2] ถ้าเกิดโรคฟันผุในเด็กปฐมวัยจะส่งผลต่อการรับประทาน การนอนหลับ พัฒนาการ และการเจริญเติบโตของเด็ก[3-5] ส่วนปัญหาสุขภาพช่องปากในผู้ใหญ่ส่งผลต่อการรับประทานอาหาร การนอนหลับและอีก

หลายปัญหาตามมาเช่นเดียวกัน ในปี 2560 มีการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 พบว่า เด็กอายุ 3 ปี และ 5 ปี มีฟันผุระยะเริ่มต้น มากกว่าร้อยละ 30.0 เด็กอายุ 12 ปี และ 15 ปี[6] มีความชุกของโรคฟันผุมากกว่าร้อยละ 50.0 ส่วนวัยทำงาน อายุ 35-44 ปี มีฟันในปากเฉลี่ย 28.4 ซี่ และมีค่าเฉลี่ยฟันผุถอนอุด (decayed, missing, and filled teeth - DMFT) 6.6 ซี่/คน นอกจากนี้การสำรวจในผู้สูงอายุ 2 ช่วงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุ อายุ 60-74 ปี มีค่าเฉลี่ยฟันถาวรที่มีในช่องปาก 18.6 ซี่/คน โดยมีผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ ร้อยละ 56.1 มีฟันหลังสบกันอย่างน้อย 4 คู่สบ ร้อยละ 40.2 ส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 39.4 มีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ และฟันหลังสบกันอย่างน้อย 4 คู่สบ ผู้สูงอายุ อายุ 80-85 ปี ซึ่งมีการสูญเสียฟันถาวรเพิ่มขึ้น พบว่า มีค่าเฉลี่ยฟันถาวรที่มีในช่องปาก 10 ซี่/คน โดยมีผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ ร้อยละ 22.4 และมีฟันหลังสบกันอย่างน้อย 4 คู่สบ เพียงร้อยละ 12.1 เท่านั้น[7] ในปี 2561 มีรายงานข้อมูลตัวชี้วัดจากฐานข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center : HDC) ของเขตสุขภาพที่ 2[8] พบว่า ร้อยละ 81.98 เด็กอายุ 12 ปี มีฟันดีไม่มีผุ (cavity free)

ประชาชนคนไทยมีสิทธิการรักษาพยาบาลทั้งหมด 5 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สิทธิประกันสังคม สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ สิทธิสวัสดิการพนักงานส่วนท้องถิ่น และสิทธิหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ[9] ซึ่งส่วนใหญ่ประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลของรัฐจะใช้สิทธิการรักษาพยาบาลหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (ประมาณ 48.7 ล้านคน) สิทธิประกันสังคม (ประมาณ 11.6 ล้านคน) และสิทธิสวัสดิการรักษาพยาบาลข้าราชการ (ประมาณ 4.6 ล้านคน) ตามลำดับ โดยสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเกิดขึ้นจากการมีพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ พ.ศ. 2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพที่เหมาะสมอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การตรวจวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพเท่าที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิต ซึ่งการใช้บริการทางทันตกรรมด้วยสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจะครอบคลุมการให้บริการทั้งการอุดฟัน การถอนฟัน การขูดหินปูน การให้ฟลูออไรด์เสริมในกลุ่มเสี่ยงต่อโรคฟันผุ การรักษาโพลงประสาทฟันน้ำนม การเคลือบหลุมร่องฟัน การผ่าฟันคุด การใส่เพดานเทียมในเด็กปากแหว่งเพดานโหว่ และการทำฟันปลอมฐานพลาสติก[10] ส่วนสิทธิสวัสดิการข้าราชการครอบคลุมการให้บริการด้านทันตกรรมเหมือนกับสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ยกเว้น การเคลือบฟลูออไรด์ การเคลือบหลุมร่องฟัน อย่างไรก็ตามสิทธิประกันสังคมครอบคลุมการให้บริการด้านทันตกรรมน้อยกว่าสิทธิอื่น ๆ โดยครอบคลุมการให้บริการการตรวจฟัน การถอนฟัน การผ่าฟันคุด การอุดฟัน การขูดหินปูน และการทำฟันปลอมฐานพลาสติก[11] อย่างไรก็ตามข้อมูลการเข้าถึงบริการทันตกรรมโดยวิเคราะห์จำแนกตามสิทธิการรักษาพยาบาล นอกจากจะช่วยสะท้อนปัญหาสภาวะสุขภาพช่องปากและการรักษาทางทันตกรรมแล้ว ยังช่วยสะท้อนการรับรู้สิทธิและการใช้สิทธิการรักษาพยาบาลของตนเองอีกด้วย ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาผลลัพธ์ในการใช้บริการทันตกรรมของประชาชนในเขตอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากของประชาชน รวมถึงการวางแผนประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิการรักษาพยาบาล เพื่อให้ประชาชนรับรู้สิทธิการรักษาพยาบาลของตนเอง และเข้ามารับบริการทางด้านทันตกรรมและการรักษาอื่น ๆ ตามสิทธิการรักษาพยาบาลของตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้วย

วิธีการศึกษา

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ จากโปรแกรม HosXP ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2561 ด้วยรหัส ICD-10 โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่มารับบริการทางด้านทันตกรรมที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัด-

สุโขทัย เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง 15 ธันวาคม พ.ศ. 2561 วิเคราะห์ข้อมูลแยกรายปี รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลแยกรายประเด็น ดังนี้ คือ (1) จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานที่รับบริการทั้งในเขตและนอกเขต (2) ชนิดของบริการทันตกรรม ประกอบด้วย การถอนฟัน การอุดฟัน การขูดหินปูน การเคลือบฟลูออไรด์ การเคลือบหลุมร่องฟัน การรักษารากฟัน การใส่ฟันปลอม การตรวจฟัน และอื่น ๆ และ (3) สิทธิการรักษาพยาบาล ประกอบด้วย สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สิทธิประกันสังคม และสรุปผล

ผลการศึกษา

สถานการณ์การใช้บริการทันตกรรมของประชาชนในเขตอำเภอกงไกรลาศ

จากการทบทวนข้อมูลในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ พบว่า ในปีงบประมาณ 2559 – 2561 มีประชาชนมารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลกงไกรลาศใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามมีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมทั้งในเขตและนอกเขตโรงพยาบาลกงไกรลาศเพิ่มมากขึ้นเป็น 13,861 คน 16,651 คน และ 18,892 คน ตามลำดับ (ภาพที่ 1) ผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงในอัตรา 16.6, 19.9, 24.0 คนต่อประชากร 100 คน โดยมีความถี่ของการมารับบริการทันตกรรมไม่แตกต่างกันในเพศหญิงและเพศชายเฉลี่ย 1.3 ครั้ง/คน/ปี (ตารางที่ 1) ผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนใหญ่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี, อายุ 46 – 60 ปี และอายุมากกว่า 60 ปี ตามลำดับ มีภูมิลำเนาและเข้ารับบริการในเขตโรงพยาบาลเป็นหลัก โดยใช้สิทธิการรักษาพยาบาลเป็นสิทธิหลักประสุขภาพถ้วนหน้า สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการและสิทธิประกันสังคม ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่ามีผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนหนึ่งไปใช้บริการทันตกรรมนอกเขตโรงพยาบาล ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่สุขเกษม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปรักรัก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเรื่อง (ตารางที่ 2)

ภาพที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับบริการโรงพยาบาลกงไกรลาส

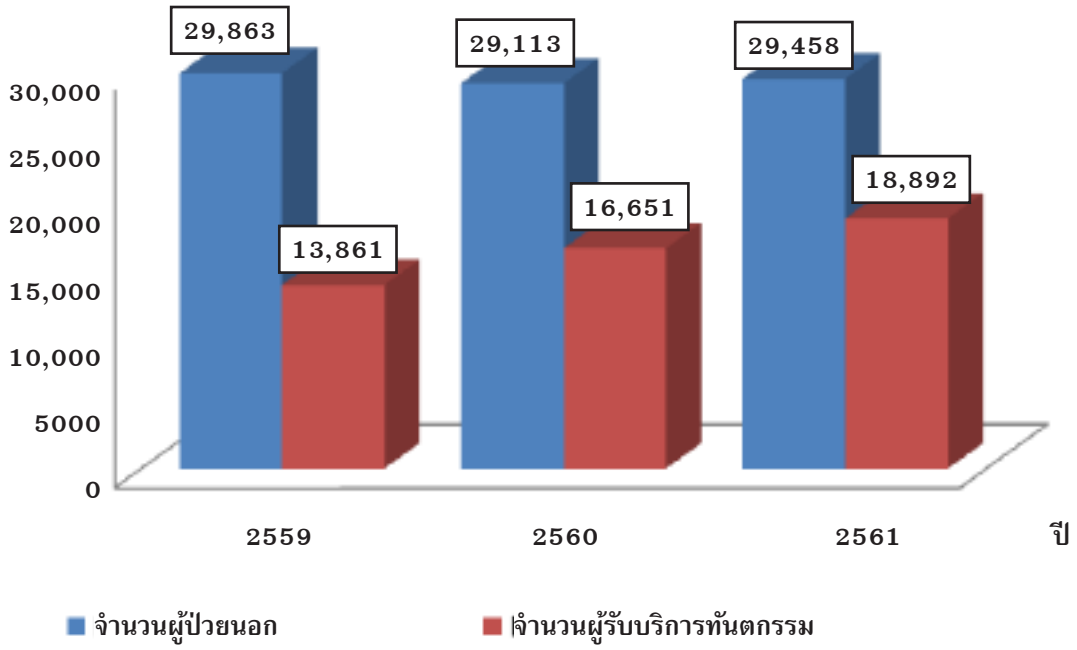

ตารางที่ 1 การรับบริการทันตกรรมของประชาชนที่โรงพยาบาลกงไกรลาส จำแนกตามรายเพศ

เพศ	ปี 2559		ปี 2560		ปี 2561	
	อัตราต่อประชากร 100 คน	ความถี่ (ครั้ง/คน/ปี)	อัตราต่อประชากร 100 คน	ความถี่ (ครั้ง/คน/ปี)	อัตราต่อประชากร 100 คน	ความถี่ (ครั้ง/คน/ปี)
ชาย	11.3	1.2	14.4	1.2	18.1	1.2
หญิง	16.6	1.3	19.9	1.3	24.0	1.2
รวม	27.9	1.3	34.3	1.3	42.1	1.2

ตารางที่ 2 ความถี่ของการมารับบริการทันตกรรมของประชาชนจำแนกตามสิทธิการรักษาพยาบาล (ครั้ง/คน/ปี)

ประเด็น	ปี 2559				ปี 2560				ปี 2561			
	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม
1. ช่วงอายุ (ปี)												
ต่ำกว่า 15	242	0	5926	6168	254	0	6799	7053	258	0	6727	6985
(%)	3.9	0.0	96.1	100.0	3.6	0.0	96.4	100.0	3.7	0.0	96.3	100.0
15 – 30	158	22	2391	2571	91	12	2908	3011	87	24	3511	3622
(%)	6.1	0.9	93.0	100.0	3.0	0.4	96.6	100.0	2.4	0.7	96.9	100.0
31 – 45	386	53	1585	2024	486	27	2539	3052	512	28	2740	3280
(%)	19.1	2.6	78.3	100.0	15.9	0.9	83.2	100.0	15.6	0.9	83.5	100.0
46 – 60	908	3	2962	3873	1378	12	2987	4377	1196	13	3863	5072
(%)	23.4	0.1	76.5	100.0	31.5	0.3	68.2	100.0	23.6	0.3	76.1	100.0
มากกว่า 60	738	0	2463	3201	954	0	2852	3806	1147	0	2854	4001
(%)	23.1	0.0	76.9	100.0	25.1	0.0	74.9	100.0	28.7	0.0	71.3	100.0
2. สถานที่รับบริการ												
ในเขต												
โรงพยาบาล-	1523	32	9228	10783	2067	19	10789	12875	2108	23	11891	14022
กงไกรลาศ (%)	14.1	0.3	85.6	100.0	16.1	0.1	83.8	100.0	15.0	0.2	84.8	100.0
หน่วยบริการ ปฐม-	667	18	2399	3084	698	13	3259	3970	634	15	3451	4100
-ภูมิ (PCU) (%)	21.6	0.6	77.8	100.0	17.6	0.3	82.1	100.0	15.5	0.4	84.1	100.0
นอกเขต												
ตำบลบ้านใหม่	72	25	643	740	85	10	821	916	93	20	895	1008
สุขเกษม (%)	9.7	3.4	86.9	100.0	9.3	1.1	89.6	100.0	9.2	2.0	88.8	100.0
ตำบลปรักรัก	51	0	358	409	100	4	558	662	116	2	783	901
(%)	12.5	0.0	87.5	100.0	15.1	0.6	84.3	100.0	12.9	0.2	86.9	100.0
ตำบลไกรใน	106	3	1135	1244	171	5	1264	1440	195	5	1273	1473
(%)	8.5	0.3	91.2	100.0	11.9	0.3	87.8	100.0	13.3	0.3	86.4	100.0
ตำบลน้ำเรื่อง	13	0	1564	1577	42	0	1394	1436	54	0	1402	1456
(%)	0.8	0.0	99.2	100.0	2.9	0.0	97.1	100.0	3.7	0.0	96.3	100.0

หมายเหตุ: ขรก. = ข้าราชการ ปส. = ประกันสังคม สปสช. = หลักประกันสุขภาพฯ

ชนิดของการใช้บริการทันตกรรมของประชาชนในเขตอำเภอกงไกรลาศ

ผู้มารับบริการส่วนใหญ่มารับบริการทันตกรรมในการตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน ตามลำดับ โดยในแต่ละปีมีประชาชนมารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปีในทุกชนิดของบริการทันตกรรม (ตารางที่ 3) นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์อัตราการใช้บริการทันตกรรมต่อประชากร 100 คน พบว่า ประชาชนมาใช้บริการทันตกรรมในการ

ตารางที่ 3 การรับบริการทันตกรรมของประชาชนที่โรงพยาบาลกงไกรลาส จำแนกตามสิทธิการรักษาพยาบาลและชนิดของบริการทันตกรรม

ชนิด	ปี 2559				ปี 2560				ปี 2561			
	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.
การถอนฟัน	455	146	9	300	1928	166	4	1758	2189	197	7	1985
(%)	100.0	32.1	2.0	65.9	100.0	8.6	0.2	91.2	100.0	9.0	0.3	90.7
การอุดฟัน	1043	268	7	768	1229	314	3	912	1432	413	6	1013
(%)	100.0	25.7	0.7	73.6	100.0	25.6	0.2	74.2	100.0	28.9	0.4	70.7
การขูดหินปูน	1013	264	12	737	1089	254	7	828	1267	286	10	971
(%)	100.0	26.1	1.2	72.7	100.0	23.3	0.6	76.1	100.0	22.6	0.8	76.6
การเคลือบฟลูออไรด์	566	10	0	556	687	20	0	667	742	25	0	717
(%)	100.0	1.8	0.0	98.2	100.0	2.9	0.0	97.1	100.0	3.4	0.0	96.6
การเคลือบหลุมร่องฟัน	747	6	1	740	757	2	0	755	826	4	0	824
(%)	100.0	0.8	0.1	99.1	100.0	0.3	0.0	99.7	100.0	0.4	0.0	99.6
การรักษารากฟัน	92	44	2	46	148	58	0	90	179	53	0	126
(%)	100.0	47.8	2.2	50	100.0	39.2	0.0	60.8	100.0	29.6	0.0	70.4
การใส่ฟันปลอม	856	121	3	732	1314	279	1	1034	1391	282	1	1108
(%)	100.0	14.1	0.4	85.5	100.0	21.2	0.1	78.7	100.0	20.3	0.1	79.6
การตรวจฟัน	4203	373	16	3814	4695	488	24	4183	4740	503	28	4209
(%)	100.0	8.9	0.4	90.7	100.0	10.4	0.5	89.1	100.0	10.6	0.6	88.8
อื่น ๆ	4886	479	13	4394	4804	562	19	4223	6126	671	39	5416
(%)	100.0	9.8	0.3	89.9	100.0	11.7	0.4	87.9	100.0	11.0	0.6	88.4

หมายเหตุ: ขรก. = ข้าราชการ ปส. = ประกันสังคม สปสช. = หลักประกันสุขภาพฯ

ตารางที่ 4 อัตราของการรับบริการทันตกรรมของประชาชนที่โรงพยาบาลกงไกรลาส (ต่อประชากร 100 คน) และความถี่ของการรับบริการทันตกรรม (ครั้ง/คน/ปี)

ชนิด	ปี 2559								ปี 2560								ปี 2561							
	อัตรา (/ประชากร 100 คน)				ความถี่ (ครั้ง/คน/ปี)				อัตรา (/ประชากร 100 คน)				ความถี่ (ครั้ง/คน/ปี)				อัตรา (/ประชากร 100 คน)				ความถี่ (ครั้ง/คน/ปี)			
	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.	รวม	ขรก.	ปส.	สปสช.
ถอนฟัน	0.9	0.3	0.0	0.6	5.3	1.4	1.1	7.1	3.9	0.3	0.0	3.6	1.2	1.3	1.0	1.2	4.9	0.5	0.0	4.4	1.2	1.2	1.6	1.2
อุดฟัน	2.1	0.5	0.0	1.6	1.2	1.3	1.3	1.1	2.5	0.6	0.0	1.9	1.2	1.3	1.0	1.2	3.2	0.9	0.0	2.3	1.1	1.0	1.2	1.1
ขูดหินปูน	2.0	0.5	0.0	1.5	1.1	1.1	1.0	1.1	2.2	0.5	0.0	1.7	1.1	1.2	1.0	1.1	2.8	0.6	0.0	2.2	1.0	1.1	1.0	1.1
เคลือบฟลูออกไรด์	1.1	0.0	0.0	1.1	1.1	1.0	0.0	1.1	1.4	0.0	0.0	1.4	1.1	1.2	0.0	1.1	1.7	0.1	0.0	1.6	1.1	1.1	0.0	1.0
เคลือบหลุมร่องฟัน	1.5	0.0	0.0	1.5	1.0	1.0	1.0	1.0	4.1	0.0	0.0	4.1	1.1	1.0	0.0	1.1	1.8	0.0	0.0	1.8	1.0	1.0	0.0	1.0
รักษารากฟัน	0.2	0.1	0.0	0.1	1.3	1.4	1.0	1.2	0.3	0.1	0.0	0.2	1.2	1.2	0.0	1.2	0.4	0.1	0.0	0.3	1.1	1.1	0.0	1.1
ใส่ฟันปลอม	1.7	0.2	0.0	1.5	1.2	1.3	1.3	1.2	2.7	0.6	0.0	2.1	1.2	1.2	1.0	1.2	3.1	0.6	0.0	2.5	1.3	1.3	2.0	1.2
ตรวจฟัน	8.5	0.8	0.0	7.7	1.6	2.3	1.8	1.2	9.7	1.0	0.1	8.6	1.6	2.1	1.1	1.5	10.6	1.1	0.1	9.4	1.6	2.0	1.1	1.5
อื่น ๆ	9.8	1.5	0.0	8.8	1.2	0.7	0.4	1.4	9.9	1.2	0.0	8.7	0.9	0.6	0.8	0.9	13.7	1.5	0.1	12.1	0.9	0.7	1.4	1.0

หมายเหตุ: ขรก. = ข้าราชการปส. = ประกันสังคม สปสช. = หลักประกันสุขภาพฯ

ตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน เช่นเดียวกับความถี่ของการมารับบริการทันตกรรม โดยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี (ตารางที่ 4)

วิจารณ์

จากการทบทวนข้อมูลในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ พบว่า ในปีงบประมาณ 2559 – 2561 มีประชาชนมารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลกงไกรลาศใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามมีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมทั้งในเขตและนอกเขตโรงพยาบาลกงไกรลาศเพิ่มมากขึ้นเป็น 13,861 คน 16,651 คน และ 18,892 คน ตามลำดับ ผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงในอัตรา 16.6, 19.9, 24.0 คนต่อประชากร 100 คน โดยมีความถี่ของการมารับบริการทันตกรรมไม่แตกต่างกันในเพศหญิงและเพศชายเฉลี่ย 1.3 ครั้ง/คน/ปี ผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนใหญ่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี อายุ 46–60 ปี และอายุมากกว่า 60 ปี ตามลำดับ มีภูมิลำเนาและเข้ารับบริการในเขตโรงพยาบาลเป็นหลัก โดยใช้สิทธิการรักษาพยาบาลเป็นสิทธิหลักประสุขภาพถ้วนหน้า สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ และสิทธิประกันสังคม ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่ามีผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนหนึ่งไปใช้บริการทันตกรรมนอกเขตโรงพยาบาล ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่สุขเกษม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปรักรัก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเรื่อง ซึ่งผู้มารับบริการส่วนใหญ่มารับบริการทันตกรรมในการตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน ตามลำดับ โดยในแต่ละปีมีประชาชนมารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปีในทุกชนิดของบริการทันตกรรม นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์อัตราการใช้บริการทันตกรรมต่อประชากร 100 คน พบว่า ประชาชนมาใช้บริการทันตกรรมในการตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน เช่นเดียวกับความถี่ของการมารับบริการทันตกรรม โดยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี

จากการทบทวนวรรณกรรมสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ โดยพบว่า ในขณะที่มีผู้มารับบริการทันตกรรมเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยประชาชนส่วนใหญ่ไปใช้บริการด้านทันตกรรมในคลินิกเอกชนเป็นหลัก[12] แต่เข้ามารับบริการด้านทันตกรรมในโรงพยาบาลของรัฐน้อยมาก[13] โดยประชาชนส่วนใหญ่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นหลัก เนื่องจากมีความครอบคลุมในการรักษาพยาบาลที่จำเป็นสำหรับประชาชน[10] ส่วนใหญ่ประชาชนมารับบริการ การตรวจฟัน การถอนฟัน การขูดหินปูน และการอุดฟัน[14] อย่างไรก็ตามพบว่าประชาชนสิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการเข้าใช้บริการทันตกรรมในสถานพยาบาลของภาครัฐยังน้อย เนื่องจากมีกำลังจ่ายมากสามารถเข้ารับบริการที่สถานพยาบาลเอกชนหรือคลินิกเอกชนได้[15] รวมถึงมีทางเลือกในการรักษาพยาบาลได้หลายโรงพยาบาล นอกจากนี้ พบว่าประชาชนที่ใช้สิทธิประกันสังคมเข้ารับบริการทันตกรรมในสถานพยาบาลภาครัฐน้อยที่สุด การเพิ่มขอบเขตในการรักษาพยาบาลของประชาชนที่มีสิทธิประกันสังคมจะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการทันตกรรมเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

สรุป

การทบทวนข้อมูลในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ ในปีงบประมาณ 2559 – 2561 พบว่า ในขณะที่มีประชาชนมารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลกงไกรลาศใกล้เคียงกัน แต่ประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรมทั้งในเขตและนอกเขตโรงพยาบาลกงไกรลาศเพิ่มมากขึ้นเป็น 13,861 คน 16,651 คน และ 18,892 คน ตามลำดับ โดยผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุน้อยกว่า 15 ปี[16] มีภูมิลำเนาและเข้ารับบริการในเขตโรงพยาบาลเป็นหลัก โดยใช้สิทธิการรักษาพยาบาลเป็นสิทธิหลักประสุขภาพถ้วนหน้า นอกจากนี้พบว่ามีผู้มารับบริการทันตกรรมส่วนหนึ่งไปใช้บริการทันตกรรมนอกเขตโรงพยาบาล ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านใหม่สุขเกษม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปรักรัก โรงพยาบาล-

ส่งเสริมสุขภาพตำบลไกรใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเรื่อง ผู้มารับบริการส่วนใหญ่มารับบริการทันตกรรมในการตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน โดยในแต่ละปีมีประชาชนมารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปีในทุกชนิดของบริการทันตกรรม นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์อัตราการใช้บริการทันตกรรมต่อประชากร 100 คน และความถี่ของการมารับบริการทันตกรรมของประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปีในการใช้บริการทันตกรรม การตรวจฟัน การอุดฟัน และการขูดหินปูน การประชาสัมพันธ์โดยอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายสาธารณสุขและชุมชนมีความสำคัญในการช่วยกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิทธิการรักษาพยาบาลของตนเอง รวมถึงการเข้าใช้บริการทันตกรรมและบริการสุขภาพอื่น ๆ ตามสิทธิ นอกจากจะช่วยให้ประชาชนได้รับการรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ยังช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการส่งต่ออย่างรวดเร็วอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาปัญหาสุขภาพช่องปากในเชิงลึกของประชาชน จะช่วยให้วิเคราะห์ปัญหาได้ชัดเจน ละเอียดครบถ้วน ทำให้การวางแผนในการดูแลสุขภาพช่องปากของประชาชนได้ถูกทางและชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เครือข่ายสาธารณสุข และชุมชน เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ประชาชนในการดูแลสุขภาพช่องปากที่ถูกต้อง รวมถึงการรับรู้สิทธิการรักษาพยาบาลของตนเอง และเข้ารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. เมธินี คุปพิทยานันท์, สุพรรณี ศรีวิริยกุล. โรคในช่องปากที่พบบ่อย. การส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ประตูสู่สุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัยของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2555.
2. ยศวิมล คูผาสุข. โรคปริทันต์อักเสบ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 1 ต.ค. 2561]. แหล่งข้อมูล : http://www.dt.mahidol.ac.th/th/periodentitis/
3. อโนมา รัตนะเจริญธรรม, สุบิน พัวศิร, ปริญญา ทานะเวช, วรสุดา พลเตชะ, วรุต ชลิทธิกุล. ความชุกและปัจจัยของโรคฟันผุในเด็กปฐมวัยอายุ 6-36 เดือน ที่คลินิกเด็กสุขภาพดี โรงพยาบาลศรีนครินทร์. วารสารทันตแพทย์ศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2559;19(2):125-34.
4. ณัฐวุธ แก้วสุทธา, ธนานัฐ บุญอินทร์, คงวุฒิ เหลืองเรืองรอง, ชวรชต์ มาไพศาลสิน, จริญญา ฉายวิริยะ. ความชุกและปัจจัยทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันผุในผู้ป่วยเด็กคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยาสารทันตแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2556;6(2):35-47.
5. สรารัตน์ เรืองฤทธิ์, เพ็ญแข ลาภยิ่ง. การใช้บริการสุขภาพช่องปากเด็กไทยอายุ 5-14 ปี จากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556 และ 2558. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2560;22(2):58-69.
6. วิลาวัลย์ วีระอาชากุล, วิบูลย์ วีระอาชากุล. สภาวะสุขภาพช่องปากและการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเด็กโรคหัวใจพิการแต่กำเนิดที่มารับบริการที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย. ศรีนครินทร์เวชสาร 2554;26(4):309-16.
7. จิราพร ขีดดี, สุรัตน์ มงคลชัยอรัญญา, นพวรรณ โพชนุกุล, พงศธร จินตกานนท์, พัชรวรรณ สุขุมาลินท์. ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปาก. รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ. 2560. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ): 2660.
8. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. รายงานตามตัวชี้วัดกระทรวง ปี 2561 [อินเทอร์เน็ต] [สืบค้นเมื่อ 2 ต.ค. 2561]. แหล่งข้อมูล: https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page_kpi.php?flag_kpi_level=1&flag_kpi_year=2018
9. นิภาพรรณ สุขสิริ, พัณณิตา ระลึก, กฤช ลี่ทองอิน, กฤษณา โกสีหเดช, บำรุง ชลอเดช, กัญจนา รัตนะ, และคณะ. หลักประกันสุขภาพ 10 เรื่องควรรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ; 2560.

10. นิภาพรรณ สุขศิริ, พัณณิตา ระลึก. 10 เรื่องควรรู้ สิทธิประกันสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม สปสช; 2556.
11. วราวัชร์ ขจรรัตนวณิชย์. ชุดสิทธิประโยชน์ทางทันตกรรมที่เหมาะสมในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563): ความเห็นจากประชาชนจังหวัดขอนแก่น. วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร: วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2558;23(3):16-34.
12. วรมน อัศวสุต. การใช้บริการทันตกรรมในกลุ่มวัยทำงานและผู้สูงอายุไทยจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2558. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2561;23(1): 26-37.
13. ลักขณา กิตติวโรดม. การพัฒนารูปแบบระบบบริการทันตกรรมที่พึงประสงค์ในคลินิกหมอครอบครัวของประเทศไทย. [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 7 ม.ค. 2562]. แหล่งข้อมูล: http://164.115.25.41/expertcenter/wp-content/uploads/2018/conference/HPFT/Report/1.present-hpt3.pdf
14. วริศา พานิชเกรียงไกร, อังคณา สมนัสทวีชัย, กัญจนา ติษยาธิคม, สุพล ลิมวัฒนานนท์, จุฬาภรณ์ ลิมวัฒนานนท์. การใช้บริการทันตกรรมของประชาชนไทย: ผลจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2560;11(2):170-81.
15. เพ็ญแข ลาภยิ่ง, วีระศักดิ์ พุทธาศรี. การใช้บริการสุขภาพช่องปากในเด็กไทยอายุ 5-14 ปี: การวิเคราะห์การสำรวจระดับชาติแบบภาคตัดขวาง. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2557;8(2):187-96.
16. เพ็ญแข ลาภยิ่ง, วีระศักดิ์ พุทธาศรี. การใช้บริการสุขภาพช่องปากในทศวรรษแรกของระบบบริการสุขภาพถ้วนหน้าไทย. วารสารวิชาการสาธารณสุข 2556;22(6):1080-90.

Abstract: Outcomes of Dental Services Utilization of People in Kongkrailas District, Sukhothai Province

Napa Suwonnoparat, D.D.S.

Dentistry Department, Kongkrailas hospital, Kongkrailas District, Sukhothai Province, Thailand

Journal of Health Science 2020;29:99-106.

This study aimed to investigate results of the use of public dental service of people at Kongkrailas in Sukhothai in order to use the collected data to encourage people to use public dental services based on their medical rights. The secondary data was analyzed by HosXP of Kongkrailas hospital, using ICD-10 code on 1 October 2015 to 30 September 2018. It was found that an increase of people using services at Out-Patient Department at Kongkrailas hospital was similar. However, increases of people using dental services inside and outside Kongkrailas hospital were 13,861, 16,651 and 18,892 respectively. A majority of the dental service users was females, aged lower than 15 years old. They received services at hospitals in their hometowns, using their health insurance rights. In addition, some of the dental service users used the outside hospitals consisting of Ban Mai Sook Kasem Tambon Health Promoting Hospital, Prak Rak Tambon Health Promoting Hospital, Krai Nai Tambon Health Promoting Hospital and Nam Ruang Tambon Health Promoting Hospital. A majority of service users received dental examination, fillings and scaling. There is an increase of service users in dental services every year. Furthermore, when analyzing the service using rate of dental services in 100 people and the frequency of dental services in the use of dental services, dental examination, fillings and scaling every year. Public relations should apply cooperation with public health networks. The communities are important to help encourage people to recognize their own medical rights and dental service use and other health services based on their medical rights. This not only helps people to access appropriate medical services, but also enables people to have rapid transfer.

Keywords: oral services; treatment rights; dental health problem